

Roman Szpuk – Není kam sestoupit

Po Jákobově svahu vynášejí smrky
k Bohu červánkové svíce úzkosti.
Než zajdou za vrchol, zobláčnělé pluky
můj malý svět s dalekými pohořími přemostí.

Vlastnímu stínu mě vydává čistý
večer, sám bloudím mezi kmeny svých básní.
Hrsti suchého jehličí bezděčně mísím
v zlato na úplatu věznitelce strážní.

Přecházím hřeben. Napravo sráz bolesti,
nalevo údolí nudy, hora je číhává v sítích
kořenů na svazích. Z vrcholku bezcestí
není kam sestoupit, jen se zřítit...

Odkaz na on-line vizualizaci [ZDE](#)

AUTOR, TEXT, INTERPRETACE

Poutník před zraky Boha i krajiny

Básník Roman Szpuk (1960) představuje všestranného umělce bytostně spjatého s krajinou a přírodou obecně. Studoval střední průmyslovou školu a posléze ekonomii na univerzitě, ale nikdy se těmto technickým disciplínám nevěnoval. Ještě za minulého režimu vystřídal řadu především dělnických povolání, od hlídače kravína přes truhláře po lesního dělníka. Nyní více než dvacet let pracuje jako pozorovatel na meteorologické stanici na šumavském Churáňově.

Od mládí byl fascinován přírodou, možnostmi, které člověku otevírá putování krajinou. Vydával se na dlouhé a náročné pochody Krušnými Horami, často za noci, a hledal nejen duševní klid, ale také se snažil prozkoumat nejrůznější duchovní obzory. Ještě v 80. letech založil nonkonformní uskupení katolických prozaiků, básníků i písničkářů – Skupina XXVI. Dodnes organizuje různá čtení i výstavy často pod širým nebem nebo v rámci poutí. Kromě básnické tvorby se věnuje také fotografii, v poslední době ho fascinuje camera obscura, díky níž dokumentuje šumavskou divočinu.

Jako básník představuje Szpuk meditativního lyrika, který neustále hledá – ať už sám sebe či něco mimo nás. Jeho verše občas zavání východními filozofiemi, občas zabrousí ke křesťanství a jakýmsi leitmotivem je pak postava tuláka, nebo chcete-li máchovského poutníka. Jeho verše však nepředstavují jen abstraktní či přírodně laděnou lyriku. Především v posledních sbírkách je také fascinován erotikou, tělesností a sexualitou. Roman Szpuk je zkrátka básník putující nejen krajinou šumavských hvozdů, ale také poutník fantazie a imaginace.

Báseň *Není kam sestoupit* v sobě spojuje dvě velká zřídla, kterými se Szpukova poezie sytí. Na jedné straně je to náboženské vytržení. Není to náboženská poezie formulující určitý životní postoj, určitou věrouku, je to poezie pokoušející se zaznamenat Boží přítomnost. Jednak v krajině, v jejích zákoutích i detailech, v opisu půvabu a nemotivované krásy. Jednak ale v lidském prožitku toho stvoření. V momentech, kdy zakoušíme, že svět je dobrý.

Na straně druhé je to dlouholetý a promyšlený vztah k přírodě a krajině. Místa, kterými se mluvčí vydává, nejsou jen trasami procházek, ale jsou místy určenými k zastavení, k pozorování, a především místa jako stvořená pro reflexi. Szpuk tu nabízí prostory, ve kterých je člověk odkázán sám k sobě. V takové chvíli si může intenzivněji klást otázky po smyslu svého života: „Vlastnímu stínu mě vydává čistý / večer, sám bloudím mezi kmeny svých básní. / Hrsti suchého jehličí bezděčně mísím / v zlato na úplatu věznitelce strážní.“

Krajina tu náhle ožívá jako partner, ale nikoli partner nečinný a pasivní, do nějž vkládáme své představy, ale spíše přítel, entita, která nám neustále nastavuje zrcadlo a nutí nás k promýšlení vlastního osudu, a to i tváří v tvář jeho konečnosti: „Přecházím hřeben. Napravo sráz bolesti, / nalevo údolí nudy, hora je číhává v sítích / kořenů na svazích. Z vrcholku bezcestí / není kam sestoupit, jen se zřítit...“

Napětí básně se tedy odehrává jednak v připomenutí dramatickosti celé situace (není kam sestoupit, jen se zřítit, to je prožitek, který zná asi každý, kdo někdy šel po horách), ale je dáno i specifickou prací s veršem, především s jeho hranicemi. Ve Szpukově případě totiž hranice verše a hranice výpovědi nejsou totožné, uprostřed intonační linie se verš najednou zlomí a je zakončen rýmem, ovšem významově je dopovězen až veršem následujícím. Není to jen prostý přesah, tedy situace, kdy verš není s to udržet delší významový celek, ale je to důsledné rozbití syntaktických i významových vazeb. To samozřejmě způsobuje daleko komplikovanější čtení a vyžaduje daleko větší soustředění, ale i to je principem Szpukových básní: vyžadují čtenáře celého, žádají na něm, aby se, podobně jako autor, plně ponořil do přítomné a zjevované chvíle a zaposlouchal se spíše do rytmu krajiny a zvuků než do sémanticky uzavřených tvrzení. Báseň tak působí dojmem totálnosti, všechno – verš, rým, rytmus, básnické prostředky i sémantika – je tu podrobeno jedinému cíli, kterým je hledání smyslu.

PRACOVNÍ METODICKÝ LIST

Cíl: Báseň se může v určité chvíli vydat i po vlastních cestách, a to ve všech směrech. To, co očekáváme, určité členění výpovědi, které k sobě připoutává určité větné členy a jejich doplnění, může být v básni problematizováno a syntaktické vazby se pak rozvolňují a dávají prostor až jakémusi meditativnímu způsobu psaní a čtení.

Co symbolizuje vizuální obraz jedoucí tramvaje či autobusu?

Je to nejspíš samotný prapočátek cestování, počátek cesty. Ta není umístěna do klidné chvíle náboženského vzepětí či meditace jedince, ale počíná se uprostřed tohoto světa.

Co symbolizuje a co evokuje obraz Jákovových svahů?

Nelze neslyšet aluzi na biblický Jákobův žebřík. Je to symbol věčné pouti na straně jedné, ale též metafora cesty do hor, vzhůru, za poznáním, nebo třeba i odpočinkem.

Jak čtete následující verš „k Bohu červánkové svíce úzkostí“?

Lze jej číst v souvislosti s veršem předchozím jako metaforické doplnění. Červánky tvoří spolu se smrkou právě obraz žebříku. I biblický Jákob byl plný obav, a proto mu byl seslán žebřík. Lze jej ale samozřejmě číst i jako místo: tedy že smrky jsou vynášeny k Bohu, jehož atributem jsou červánkové svíce úzkostí.

V jakém čase dne se nacházíme?

Jde o večer, podvečer, zkrátka stmívání: „Než zajdou za vrchol, zoblacnělé pluky / můj malý svět s dalekými pohořími přemostí.“

Jak se realizuje rýmové schéma básně?

Jde o rým střídavý, který ovšem není vždy důsledně naplňován, často se v rýmové dvojici vyskytuje pouze asonance (čistý – mísím; básní – strážní aj).

Jak byste charakterizovali postavu hlavního aktéra vizualizace?

Je to člověk, který chce po sobě něco zanechat. Na straně druhé je to také badatel, který zkouší, jak se příroda přímo podepisuje na materiálu. Může to být básník, stejně jako fotograf.

Co symbolizuje barevná skvrna uprostřed obrazu?

Je to právě onen moment západu slunce, do něž je báseň situována, a to v různých fázích – použity jsou přitom vlastní fotografie Romana Szpuka.

Jaký symbol je ukryt v bílé skvrně fotografického papíru, která vstupuje do obrazu?

Může to být obraz lidské konečnosti a nejistoty. Ta je v básni několikrát naznačena, nejsilněji asi v samotném závěru, kdy nelze sestoupit, jen se zřítit.

Je pro vás tato vizualizace spíše pomůckou pro pochopení textu, nebo svébytným uměleckým dílem, které z daného textu pouze vychází? Proč?

Zde může být celá řada odpovědí. Obecně lze snad říci, že jde o hraniční polohu, kdy se interpretace pokouší převést na plátno už výsledné čtení textu, ne jeho konkrétní detaily, což je také možné, pokud je respektována intence textu, což v tomto případě je. Navíc je tu podpořena i intence autorská, protože hrdina vizualizace, stejně jako autor, jsou fotografové.